

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN MISCHO

της 8ης Ιουνίου 2000*

1. Ο όμιλος Magefesa και οι επιχειρήσεις που τον διαδέχθηκαν κατασκευάζουν στην Ισπανία είδη οικιακής χρήσεως, όπως χύτρες ατμού, τηγάνια και ανοξείδωτα μαχαιροπήρουνα. Μέχρι το 1983, ο όμιλος Magefesa κατείχε σημαντικό μερίδιο της ισπανικής αγοράς, άλλα άρχισε, από την ημερομηνία αυτή, να αντιμετωπίζει χρηματοοικονομικές δυσχέρειες και, ήδη από το 1984, οργανώθηκε σε πολύπλοκο δίκτυο αποτελούμενο από δύο εταιρίες χαρτοφυλακίου και από μια εμπορική κοινοπραξία επιχειρήσεων (στην οποία μετείχαν η μητρική εταιρία και οι εταιρίες παραγωγής: Cunosa, Mígsa, Indosa και Gursa).

2. Περί τα τέλη του 1985, ο όμιλος Magefesa ήταν στα πρόθυρα της πτωχεύσεως. Για να εμποδιστεί η παύση των δραστηριοτήτων του, προτάθηκε ένα πρόγραμμα δράσης το οποίο προέβλεπε, μεταξύ άλλων, μείωση του προσωπικού και χορήγηση ενισχύσεων από την κεντρική κυβέρνηση και από τις κυβερνήσεις των αυτόνομων κοινοτήτων στις οποίες βρισκόνταν τα διάφορα εργοστάσια του ομίλου (χώρα των Βάσκων, Καντάβρια και Ανδαλουσία). Οι κυβερνήσεις αυτές συνέστησαν επίσης τρεις ενδιάμεσες εταιρίες (αντιστοιχώς τη Ficodesa, τη Gemacasa και τη Manufacturas Damma), που σκοπό είχαν να ελέγξουν τη χρησιμοποίηση των ενισχύσεων και να εγγυηθούν τη λειτουργία των επιχειρήσεων του Magefesa.

3. Με μια πρώτη απόφαση¹, η οποία δεν αμφισβητήθηκε από την Ισπανική Κυβέρνηση, η Επιτροπή κήρυξε παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά τις ενισχύσεις που συνίσταντο σε εγγυήσεις δανείων συνολικού ύψους 1,580 δισεκατομμυρίου ισπανικών πεσετών (ESP), σε χορήγηση δανείου με όρους διαφορετικούς από εκείνους της αγοράς, ύψους 2,085 δισεκατομμυρίων ESP, σε μη επιστρεπτές ενισχύσεις συνολικού ύψους 1,095 δισεκατομμυρίου ESP και σε επιδότηση επιτοκίου ύψους υπολογιζομένου σε 9 εκατομμύρια ESP. Με την ίδια απόφαση, οι ισπανικές αρχές κλήθηκαν, μεταξύ άλλων, να ανακαλέσουν τις εγγυήσεις δανείων, να μετατρέψουν το χαμηλότοκο δάνειο σε συνήθη πίστωση και να ανακτήσουν τις μη επιστρεπτές ενισχύσεις.

4. Το 1997, υποβλήθηκαν στην Επιτροπή επτά καταγγελίες σχετικά με τα πλεονεκτήματα που προέκυπταν για τις επιχειρήσεις του ομίλου Magefesa από τη μη επιστροφή της ενισχύσεως η οποία κηρύχθηκε ασύμβατη το 1989 και από τη μη τήρηση των οικονομικών και φορολογικών υποχρεώσεών του. Η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ) για τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις αυτές ή σε

1 — Απόφαση 91/1/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τις ενισχύσεις που η κεντρική κυβέρνηση και ορισμένες αυτόνομες κυβερνήσεις της Ισπανίας έχουν χορηγήσει στη Magefesa, παραγωγό οικιακών ειδών ανοξείδωτου χάλυβα και μικρών ηλεκτρικών συσκευών (ΕΕ 1991, L 5, σ. 18).

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

εκείνες που τις διαδέχθηκαν το 1989². Εν συνεχεία, με την απόφαση 1999/509/ΕΚ, της 4ης Οκτωβρίου 1998, σχετικά με τις ενισχύσεις που χορήγησε η Ισπανία στις επιχειρήσεις του ομίλου Magefesa και στις επιχειρήσεις που τον διαδέχθηκαν³ (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), η Επιτροπή κήρυξε παράνομη και ασύμβατη προς την κοινή αγορά την ενίσχυση που συνίσταται στη συνεχή μη καταβολή φόρων και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης εκ μέρους της Indosa και της Cunosa μέχρι την κήρυξή τους σε πτώχευση, της Migsa και της Gursa μέχρι τη διακοπή των δραστηριοτήτων τους, και τέλος της Indosa μετά την κήρυξή της σε πτώχευση και μέχρι τον Μάιο του 1997. Με την ίδια απόφαση, οι ισπανικές αρχές κλήθηκαν να λάβουν τα μέτρα που επιβάλλονται για να ανακτήσουν την ενίσχυση αυτή από τους δικαιούχους, με τη διευκρίνιση ότι τα ανακτώμενα ποσά πρέπει να περιλαμβάνουν τους οφειλόμενους τόκους από της χορηγήσεως της ενισχύσεως μέχρι της ημερομηνίας της πραγματικής επιστροφής της.

Επί του πρώτου λόγου που αφορά τη μη ορθή εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης

Οι θέσεις των διαδίκων

6. Το προσφεύγον ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή προέβη σε εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, αποφασίζοντας ότι η μη καταβολή ορισμένων ποσών στην κοινωνική ασφάλιση και στο Δημόσιο Ταμείο εκ μέρους των επιχειρήσεων Indosa, Cunosa, Migsa και Gursa συνιστούσε ενίσχυση ασύμβατη προς την κοινή αγορά.

7. Στο πλαίσιο αυτό, το προσφεύγον προβάλλει δύο επιχειρήματα.

8. Εκθέτει, κατ' αρχάς, ότι στις εν λόγω επιχειρήσεις εφαρμόστηκε μια γενική ρύθμιση, ήτοι οι κανόνες περί δικαστικής εξυγιάνσεως και εισπράξεως των απαιτήσεων, η οποία ισχύει για κάθε επιχείρηση υποκείμενη σε πτωχευτική διαδικασία δικαστικής εξυγιάνσεως ή έχουσα οφειλές έναντι της κοινωνικής ασφάλισης ή του Δημοσίου Ταμείου.

9. Μια τέτοια όμως ρύθμιση γενικού χαρακτήρα δεν μπορεί, εξ ορισμού, να αποτελεί κρατική ενίσχυση. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, η προϋπόθεση περί του ειδικού χαρακτήρα του κρινομένου εθνικού

2 — Βλ. ανακοίνωση 97/C 330/02 (ΕΕ C 330, σ. 2).

3 — ΕΕ 1999, L 198, σ. 15.

μέτρου συνιστά ένα από τα χαρακτηριστικά της εννοίας της κρατικής ενίσχυσης.

10. Συναφώς, οι διάδικοι αναφέρουν την απόφαση *Riaggio*⁴, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το επίμαχο εθνικό καθεστώς μπορούσε να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92 της Συνθήκης, καθ' όσον προέβλεπε, για ορισμένη κατηγορία επιχειρήσεων, ένα καθεστώς διαφορετικό από το γενικώς εφαρμοζόμενο πτωχευτικό δίκαιο.

11. Επιβάλλεται ωστόσο η παρατήρηση ότι η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι το ισπανικό πτωχευτικό δίκαιο αποτελεί νομοθεσία γενικού χαρακτήρα. Ωστόσο, κατ' αυτήν, δεν είναι αυτή η νομοθεσία που πρέπει να χαρακτηριστεί κρατική ενίσχυση. Συγκεκριμένα, ενίσχυση συνιστά η συστηματική μη καταβολή ορισμένων οφειλών εκ μέρους των επιχειρήσεων του ομίλου *Magfesa* και η συσσώρευση νέων οφειλών κατόπιν της απόφασης που έλαβαν οι δημόσιοι δανειστές να μην ζητήσουν την εκκαθάριση των επιχειρήσεων αυτών.

12. Εντεύθεν προκύπτει ότι, εν προκειμένω, δεν χρειάζεται να εξεταστεί περαιτέρω ο γενικός χαρακτήρας της επίμαχης νομοθεσίας, καθ' όσον η προσβαλλόμενη απόφαση δεν αφορά αυτή τη νομοθεσία, αλλά μάλλον τον τρόπο κατά τον οποίο η νομοθεσία αυτή εφαρμόστηκε από τις δημόσιες αρχές στην συγκεκριμένη περίπτωση.

13. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί, κατ' αρχάς, ότι η Ισπανική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί, αλλ' αντιθέτως επιβεβαιώνει, τη θέση της Επιτροπής ότι οι δημόσιοι δανειστές διαθέτουν, δυνάμει των διατάξεων που ισχύουν για τη δικαστική εξυγίανση και για την είσπραξη των απαιτήσεων, ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τα μέσα που επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν για να εισπράξουν τις απαιτήσεις τους.

14. Επομένως, τα επικρινόμενα από την Επιτροπή μέτρα, ήτοι η απόφαση των δημοσίων δανειστών να μη ζητήσουν τη θέση υπό εκκαθάριση των οικείων επιχειρήσεων, δεν απορρέουν αυτομάτως από την εφαρμογή μιας νομοθεσίας γενικού χαρακτήρα, αλλά από τη βάσει διακριτικής ευχέρειας επιλογής των οικείων αρχών.

15. Πρέπει να εξεταστεί αν, όπως ορίζεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, ο τρόπος με τον οποίον οι δημόσιες αρχές έκαναν χρήση, στη συγκεκριμένη περίπτωση των οικείων επιχειρήσεων, των δικαιωμάτων που αντλούν από τη γενική ρύθμιση μπορεί να χαρακτηριστεί ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης.

16. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται το δεύτερο επιχείρημα του προσφεύγοντος, το οποίο προβαίνει στην ακόλουθη ανάλυση της συμπεριφοράς των δημοσίων αρχών στο πλαίσιο των επικρινόμενων από την Επιτροπή διαδικασιών.

4 — Απόφαση της 17ης Ιουνίου 1999, C-295/97 (Συλλογή 1999, σ. I-3735).

17. Κατά το προσφεύγον, οι οικείες επιχειρήσεις ουδεμιάς ευνοϊκής μεταχειρίσεως έτυχαν. Συγκεκριμένα, το ισπανικό δίκαιο επιτρέπει τη δικαστική εξυγίανση με εξακολούθηση των δραστηριοτήτων και δεν επιβάλλει στους πιστωτές να ζητούν την κήρυξη υπό δικαστική εξυγίανση ενός εμπόρου ή την κηρυξή του υπό πτώχευση. Οι εφαρμοστέες διατάξεις απλώς επιτρέπουν στους δανειστές να υποβάλλουν ένα τέτοιο αίτημα υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

18. Εναπέκειτο στους δανειστές να εκτιμήσουν αν μια τέτοια ενέργεια μπορούσε να αυξήσει τις πιθανότητες εισπράξεως του συνόλου ή μέρους των οφειλών ή αν, αντιθέτως, οι προοπτικές της εισπράξεως δεν θα ήσαν καλύτερες αν οι δανειστές επέτρεπαν την εξακολούθηση της δραστηριότητας της επιχειρήσεως χωρίς να ζητήσουν τη δικαστική εξυγίανση ή την κήρυξη πτωχεύσεως.

19. Πρέπει επιπλέον να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι δανειστές διαθέτουν ένα σύνολο άλλων μέτρων για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους. Ειδικότερα, έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν διάφορες καταναγκαστικές διαδικασίες για να επιτύχουν την είσπραξη των οφειλών τους ή για να λάβουν εγγυήσεις.

20. Τούτο ισχύει ειδικότερα στην περίπτωση των δημοσίων αρχών στις οποίες ο νόμος παρέχει πολλά ειδικά πλεονεκτήματα. Εντεύθεν προκύπτει ειδικότερα ότι δεν ισχύει αναγκαστικά ότι στο πλαίσιο μιας διαδικασίας δικαστικής εξυγιάσεως οι

δημόσιες αρχές θα είχαν τις περισσότερες δυνατότητες να επιτύχουν την είσπραξη των απαιτήσεών τους. Έτσι, οι αρχές μπορούσαν, μεταξύ άλλων, μέσω μιας καταναγκαστικής διαδικασίας, να επιτύχουν την κατάσχεση των υπηρεσιακών στοιχείων του οφειλέτη και την αναγκαστική εκποίησης τους, ήτοι ένα αποτέλεσμα ανάλογο με εκείνο που έχει η κήρυξη της δικαστικής εξυγιάσεως.

21. Στο πλαίσιο αυτό, ήταν απολύτως θεμιτό ότι οι δημόσιες αρχές δεν ζήτησαν την κήρυξη της πτωχεύσεως των οικείων επιχειρήσεων.

22. Η στάση αυτή είναι ακόμη περισσότερο δικαιολογημένη καθ' όσον, κατά τον προσφεύγον, οι αρχές, όχι μόνο δεν επιφύλαξαν στις οφειλέτριες επιχειρήσεις ευνοϊκή μεταχείριση, αλλ' αντιθέτως χρησιμοποίησαν όλα τα νόμιμα μέσα για να επιτύχουν την καταβολή των ποσών που τους οφείλονταν.

23. Συναφώς, η Ισπανική Κυβέρνηση απαριθμεί δια μακρών τις διάφορες ενέργειες στις οποίες ανεπιτυχώς προέβησαν τόσο η φορολογική υπηρεσία όσο και οι οικονομικές υπηρεσίες της κοινωνικής ασφάλισης για να επιτύχουν την είσπραξη των απαιτήσεων τους.

24. Το προσφεύγον τονίζει, επιπλέον, ότι καμιά από τις επιχειρήσεις δεν έτυχε διαγραφής χρεών και ότι κατασχέθηκαν και εκποιήθηκαν περιουσιακά στοιχεία λόγω της μη εξοφλήσεως των απαιτήσεων.

25. Φρονεί συνεπώς ότι δεν μπορεί εν προκειμένω να γίνεται λόγος για χορήγηση ενισχύσεως, καθ' όσον ουδεμία υπήρξε χορήγηση οποιουδήποτε πλεονεκτήματος στις οικείες επιχειρήσεις μέσω κρατικών πόρων.

26. Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος ότι οι αρχές χρησιμοποίησαν όλα τα νόμια μέσα για να επιτύχουν την εξόφληση των οφειλών.

27. Τονίζει συναφώς ότι οι επιχειρήσεις του ομίλου Magefesa παρέλειψαν επί σειρά ετών να καταβάλουν τα ποσά που όφειλαν στην κοινωνική ασφάλιση και στο Δημόσιο Ταμείο, χωρίς οι αρχές να προβούν σε καμία ενέργεια για να επιτύχουν την κήρυξή τους σε πτώχευση και χωρίς να κατορθώσουν να επιτύχουν την καταβολή των οφειλομένων ποσών με άλλα μέσα.

28. Το ότι η Cunosα και η Indosa κηρύχθηκαν τελικώς σε πτώχευση οφείλεται σε αίτηση ιδιωτών δανειστών, τούτο δε αποδεικνύει ότι οι δημόσιες αρχές δεν επέλεξαν εν προκειμένω τη συμπεριφορά ιδιώτη δανειστή τελούντος σε παρόμοια κατάσταση, πράγμα που αποτελεί κριτήριο το οποίο χρησιμοποιεί η νομολογία του Δικαστηρίου για να εκτιμήσει την ύπαρξη κρατικής ενισχύσεως.

29. Η Επιτροπή εκθέτει επιπλέον ότι η εξακολούθηση της δραστηριότητας της Indosa επετράπη αριστως και προφανώς χωρίς

όρους με απλή συμφωνία των δανειστών, η οποία δεν ενεκρίθη από δικαστήριο, και ότι η διαδικασία της πτωχεύσεως παρέμεινε έτσι ανοιχτή επί πέντε έτη. Ο άτυπος και ασυνήθης χαρακτήρας μιας τέτοιας καταστάσεως καθιστά προφανή, κατ' αυτήν, την «ιδιαιτέρη» δράση των δημοσίων αρχών εν προκειμένω.

30. Η Επιτροπή προσθέτει, συναφώς, ότι, μετά την κήρυξή της σε πτώχευση, η Indosa συσώρευσε νέα χρέη.

Εκτίμηση

31. Πώς πρέπει να εκτιμηθούν τα διάφορα αυτά επιχειρήματα;

32. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, για να εκτιμηθεί αν η συμπεριφορά των δημοσίων αρχών συνιστά κρατική ενίσχυση, πρέπει να συγκρίνεται με τη συμπεριφορά που θα επεδείκνυε ένας ιδιώτης επενδυτής υπό τις ίδιες περιστάσεις.

33. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει, όπως τονίζουν οι διάδικοι, να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι δημόσιοι δανειστές διαθέτουν, για να επιτύχουν την είσπραξη των απαιτήσεών τους, ένα σύνολο προνομιών που ο νόμος δεν

παρέχει αναγκαστικά στους ιδιώτες δανειστές.

είναι αναγκαία για να περιοριστούν οι ζημιές του.

34. Η σύγκριση την οποία υπαινίχθηκα πρέπει συνεπώς να γίνει με αυτόν που η Επιτροπή περιγράφει ως «υποθετικό ιδιώτη δανειστή», ο οποίος διαθέτει το σύνολο των ενδίκων βοθημάτων που το δίκαιο παρέχει στους δημόσιους δανειστές.

38. Από την εξέταση των συγκεκριμένων περιστάσεων προκύπτει ότι ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι οι δημόσιες αρχές ανέχθηκαν συσσώρευση χρεών υπό περιστάσεις οι οποίες θα ήσαν απαράδεκτες για έναν ιδιώτη δανειστή τελούντα σε παρεμφερή κατάσταση.

35. Ένας τέτοιος όμως δανειστής πρέπει να υποτεθεί ότι έχει ως σκοπό την είσπραξη του ποσού των απαιτήσεών του ή, τουλάχιστον, την ελαχιστοποίηση των ζημιών του. Προς τούτο, θα προσπαθήσει να εκτιμήσει τις πιθανότητες εξυγιάνσεως της επιχειρήσεως, αν επιτρέπεται η εξακολούθηση της δραστηριότητάς της, καθώς και τους κινδύνους περαιτέρω αυξήσεως των ζημιών της λόγω της συνεχίσεως της δραστηριότητας.

39. Ειδικότερα, το προσφεύγον δέχεται ότι η μη καταβολή των ποσών που οφείλονταν στο Δημόσιο Ταμείο και στην κοινωνική ασφάλιση παρατάθηκε επί πολλά έτη και ότι η Indosa και η Cuposa κηρύχθηκαν τελικώς σε πτώχευση με πρωτοβουλία ιδιωτών δανειστών.

36. Αν αποδοθεί παρόμοια συμπεριφορά σε δημόσιες αρχές, συνάγεται αναγκαστικά το συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να αναμένεται από αυτές να απαιτούν την κήρυξη της επιχειρήσεως σε πτώχευση ήδη από την πρώτη μη πλήρωση των υποχρεώσεών της, χωρίς να λάβουν ουδόλως υπόψη το μακροπρόθεσμο δυναμικό της επιχειρήσεως αυτής.

40. Ομοίως, η Ισπανική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ότι η εξακολούθηση της δραστηριότητας της Indosa, αντί να επιτρέψει την απορρόφηση του πριν από την πτώχευση παθητικού, δημιούργησε, αντιθέτως, νέες ζημιές υπερβαίνουσες τα δύο δισεκατομμύρια ESP, ποσό του οποίου η επιστροφή δεν φαίνεται να αποτελεί ρεαλιστική προοπτική καθ' όσον, κατά τους μη αντικρουσθέντες ισχυρισμούς της Επιτροπής, η επιχείρηση είχε επιστρέψει, στις 14 Δεκεμβρίου 1998, μόνο το 2,5 % περίπου του ποσού αυτού και η συνέχιση της δραστηριότητάς της είχε αποδειχθεί επιζήμια για τα συμφέροντα του Περιφερειακού Ταμείου.

37. Αντιθέτως, δεν μπορεί ωστόσο να γίνει δεκτό το να ανέχονται παθητικά οι δημόσιες αρχές τη συσσώρευση χρεών επί μακρές περιόδους χωρίς να διαγράφεται η παραμικρή προοπτική βελτιώσεως, πράγμα που συνιστά κατάσταση στην οποία ένας ιδιώτης δανειστής θα ελάμβανε όλα τα μέτρα που

41. Όπως εκτίθεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, οι δημόσιοι δανειστές ήσαν σε θέση, δεδομένου του μεγέθους των απαιτήσεών τους, να αντιταχθούν στην εξακολούθηση των δραστηριοτήτων της Indosa, η οποία εξάλλου δεν είχε διαταχθεί από δικαστήριο. Εναπέκειτο στους δημόσιους δανειστές, συναφώς, να λάβουν υπόψη το παρελθόν της εν λόγω επιχειρήσεως, ειδικότερα το γεγονός ότι, τα τελευταία πέντε έτη, δεν είχε καταβάλει καθόλου εισφορές κοινωνικής ασφάλισης ούτε φόρους και ότι όλες οι διαδικασίες που κινήθηκαν για την ανάκτηση των ποσών αυτών είχαν αποτύχει λόγω της ανεπάρκειας του ενεργητικού της επιχειρήσεως.

42. Επομένως, οι δημόσιοι δανειστές έπρεπε να είχαν επίγνωση του γεγονότος ότι ήταν μάλλον απίθανο η εξακολούθηση της δραστηριότητας της επιχειρήσεως να καταστήσει δυνατή την εξόφληση του παθητικού. Αντιθέτως, ομοίως δεν μπορούσαν να αγνοούν τον κίνδυνο δημιουργίας νέων χρεών της επιχειρήσεως, τα οποία θα μείωναν ακόμη περισσότερο τις πιθανότητες εξοφλήσεως των αρχικών απαιτήσεων.

43. Ορθώς συνεπώς η προσβαλλόμενη απόφαση κατέληξε ότι οι δημόσιοι δανειστές, επιτρέποντας την εξακολούθηση της δραστηριότητας της Indosa χωρίς, τουλάχιστον, να εξαρτήσουν την άδεια αυτή από την εκ μέρους της Indosa εκπλήρωση των εκκρεμών ακόμη υποχρεώσεών της όσον αφορά τους φόρους και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για να αποφευχθεί ή αύξηση των χρεών της, επέδειξαν συμπεριφορά λόγω της οποίας μπορούσαν να μειωθούν οι πιθανότητες εισπράξεως των απαιτήσεών τους και την οποία δεν θα επεδείκνυε ένας ιδιώτης δανειστής.

44. Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι το προσφεύγον δεν απέδειξε σε τι στηρίζεται η εκ μέρους της Επιτροπής παράβαση του άρθρου 92 της Συνθήκης και συνεπώς αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου που αφορά την παραβίαση της αρχής της ασφαλείας δικαίου

45. Το προσφεύγον εκθέτει ότι η αρχή της ασφαλείας δικαίου, που έχει καθιερώσει η νομολογία του Δικαστηρίου, απαιτεί κάθε κοινοτική πράξη που παράγει έννομα αποτελέσματα, ειδικότερα εφόσον μπορεί να έχει χρηματοοικονομικές συνέπειες, να είναι αρκούντως σαφής και ακριβής για να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν επακριβώς το εύρος των υποχρεώσεών τους.

46. Το προσφεύγον φρονεί ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή αυτή, κηρύσσοντας παράνομη μια ενίσχυση της οποίας δεν γνωρίζει το ύψος και υποχρεώνοντάς το να την ανακτήσει χωρίς να γνωρίζει ποιο είναι το ποσόν που πρέπει να επιστραφεί.

47. Δεν συμφωνώ με την ανάλυση του προσφεύγοντος.

48. Συγκεκριμένα, όπως εκθέτει η Επιτροπή, η προσβαλλόμενη απόφαση περιγράφει

λεπτομερώς τα μέτρα που συνιστούν την επίμαχη ενίσχυση και την περίοδο κατά την οποία τα μέτρα αυτά ελήφθησαν. Η απόφαση αυτή περιλαμβάνει επιπλέον ακριβείς εκτιμήσεις του συνόλου σχεδόν των επίμαχων ποσών, οι οποίες προστίθενται στην περιγραφή των σχετικών υποχρεώσεων.

της καθής που δεν αντικρούστηκε από το προσφεύγον, λόγω της ελλείψεως συνεργασίας εκ μέρους των οικείων αρχών δεν κατέστη δυνατό να κοινοποιηθούν ορισμένα πληροφοριακά στοιχεία στην Επιτροπή.

49. Το προσφεύγον, που είναι αποδέκτης της προσβαλλομένης απόφασης, ήταν συνεπώς απολύτως σε θέση να προσδιορίσει την έκταση των υποχρεώσεων που του επιβάλλονταν.

53. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί ο δεύτερος αυτός λόγος.

Επί του τρίτου λόγου που αφορά παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως

50. Τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο καθ' όσον για τον υπολογισμό των επιστρεπτέων ποσών χρειάζεται να ληφθεί υπόψη το σύνολο των στοιχείων που προσδιορίζουν την φορολογική οφειλή των οικείων επιχειρήσεων καθώς και τις εισφορές τους κοινωνικής ασφάλισης, ήτοι στοιχεία που καθορίζει η εθνική νομοθεσία και στα οποία έχουν απολύτως πρόσβαση οι αρμόδιες εθνικές αρχές.

54. Το προσφεύγον ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν περιέχει αιτιολογία με την οποία να εξηγείται γιατί η μη καταβολή ορισμένων ακαθόριστων ποσών στο Δημόσιο Ταμείο και στην κοινωνική ασφάλιση εκ μέρους τεσσάρων επιχειρήσεων, δύο από τις οποίες τελούν υπό δικαστική εξυγίανση και δύο δεν έχουν δραστηριότητες, συνιστά δημόσια ενίσχυση ασύμβατη προς την κοινή αγορά, επηρεάζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο και νοθεύει τον ανταγωνισμό, ενώ το επικρινόμενο κράτος απλώς εφάρμοσε την εθνική νομοθεσία περί δικαστικής εξυγίανσης και άσκησε όλα τα νόμια ένδικα βοηθήματα.

51. Ορθώς συνεπώς η Επιτροπή παραθέτει τη νομολογία⁵, σύμφωνα με την οποία δεν οφείλει να καθορίζει το ποσόν της επιστρεπτέας ενισχύσεως οσάκις ο υπολογισμός του προϋποθέτει τη συνεκτίμηση στοιχείων καθοριζομένων από το εθνικό δίκαιο.

52. Τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο οσάκις, όπως εν προκειμένω, σύμφωνα με ισχυρισμό

55. Συντρέχει συνεπώς παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 253 ΕΚ).

⁵ — Απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 1998, T-67/94, Ladbroke Racing κατά Επιτροπής (Σύντομη 1998, σ. II-1).

56. Όπως προείπα, δεν είναι ωστόσο δυνατόν, εν προκειμένω, να θεωρηθεί ότι οι εθνικές αρχές απλώς εφάρμοσαν την ισχύουσα νομοθεσία και ότι χρησιμοποίησαν όλα τα δυνατά νόμιμα μέσα.

Επί του τετάρτου λόγου που αφορά την είσπραξη των τόκων

Οι θέσεις των διαδίκων

57. Επιπλέον, οι οικείες επιχειρήσεις είχαν δραστηριότητες κατά το χρόνο της χορηγίσεως των επίδικων ενισχύσεων και μπορούσαν συνεπώς να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό. Στο πλαίσιο αυτό, η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρει τα μερίδια αγοράς του Magefesa καθώς και τον όγκο του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

60. Το προσφεύγον υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν ειδικαιούτο να επιβάλλει, στο πλαίσιο της υποχρεώσεως ανακτίσεως της επίδικης ενισχύσεως, την είσπραξη τόκων επί των οφειλών επιχειρήσεων υποκειμένων σε διαδικασία δικαστικής εξυγιάνσεως.

58. Τέλος, έστω και αν, λόγω της ελλείψεως συνεργασίας των οικείων αρχών, η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει ελλιπή εκτίμησή του ύψους των εν λόγω ενισχύσεων, η απόφαση αυτή τονίζει τη σημασία των οφειλομένων κάθε φορά ποσών⁶, παρέχοντας έτσι μια σαφή ένδειξη της δυνατότητάς τους να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό.

61. Συναφώς, εκθέτει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η ανάκτηση παράνομης ενισχύσεως θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τους δικονομικούς κανόνες του εθνικού δικαίου, υπό την προϋπόθεση ότι οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται έτσι ώστε να μην καθίσταται αδύνατη στην πράξη η ανάκτηση την οποία απαιτεί το κοινοτικό δίκαιο.

59. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι επαρκώς κατά νόμο αιτιολογημένη. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί ο λόγος αυτός.

62. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 884 του ισπανικού εμπορικού κώδικα, «από της ημερομηνίας κηρύξεως της δικαστικής εξυγιάνσεως, οι οφειλές του πτωχεύσαντος παύουν να είναι τοκοφόρες», με μόνη εξαίρεση τις ενυπόθηκες πιστώσεις και τις πιστώσεις που είναι ασφαλισμένες με ενέχυρο. Ο κανόνας αυτός δικαιολογείται από το κοινό συμφέρον των δανειστών να αποφύγουν την επιβάρυνση της περιουσίας της οικείας επιχειρήσεως, η οποία υφίστατο κατά την κήρυξη της πτωχεύσεως, με νέες υποχρεώσεις δυνάμενες να επιδεινώσουν την κατάσταση των ήδη υφισταμένων δανειστών.

6 — Βλ., ειδικότερα, τους πίνακες που περιέχονται στην προσβαλλόμενη απόφαση.

63. Η προπαρατεθείσα διάταξη συνιστά συνεπώς μια διαδικασία προβλεπόμενη από το εθνικό δίκαιο η οποία πρέπει να τηρηθεί στο πλαίσιο της ανακτήσεως μιας ενισχύσεως, καθ' όσον δεν καθιστά την ανάκτηση αδύνατη και δεν συνεπάγεται διακρίσεις σε σχέση με παρεμφερείς καταστάσεις διεπόμενες αποκλειστικά από το εθνικό δίκαιο.

67. Επομένως, το επιχείρημα που προέβαλε το προσφεύγον πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά μόνον τους τόκους που παρήχθησαν από της κηρύξεως της πτωχεύσεως επί των οφειλών των επιχειρήσεων Indosa και Cunosa.

Εκτίμηση

64. Το προσφεύγον προσθέτει ότι η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου⁷ επιβάλλει εξάλλου την υποχρέωση εισπράξεως τόκων μόνον «ενδεχομένως».

68. Παρατηρώ ευθύς εξαρχής ότι ορθώς η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι ο κανόνας του άρθρου 884 του ισπανικού εμπορικού κώδικα δεν αποτελεί δικονομικό κανόνα.

65. Η Επιτροπή τονίζει κατ' αρχάς, χωρίς να αντικρουστεί επί του σημείου αυτού από την Ισπανική Κυβέρνηση, ότι το εν λόγω άρθρο 884 του ισπανικού εμπορικού κώδικα δεν εμποδίζει την καταβολή τόκων όσον αφορά τις επιχειρήσεις Mígsa και Gursa, καθ' όσον αυτές δεν κηρύχθηκαν σε πτώχευση.

69. Συγκεκριμένα, αντικείμενο της διατάξεως αυτής είναι ο καθορισμός του ποσού που θα οφείλεται τελικώς στους δανειστές και αφορά συνεπώς αναγκαστικά το ουσιαστικό δίκαιο.

66. Επιπλέον, όσον αφορά την Indosa και την Cunosa, ομοίως δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι το ίδιο άρθρο δεν εμποδίζει την αξίωση των τόκων που παρήχθησαν μέχρι την κήρυξη της πτωχεύσεως ούτε εξάλλου των τόκων που παρήχθησαν επί των ενισχύσεων οι οποίες χορηγήθηκαν μετά την κήρυξη αυτή, στον βαθμό που οι τόκοι αυτοί συνιστούν οφειλές της πτωχευτικής περιουσίας και όχι «οφειλές του πτωχεύσαντος».

70. Επίσης ορθώς η Επιτροπή τονίζει ότι, ελλείψει καταβολής των τόκων επί των παρανόμως χορηγηθέντων ποσών, ο δικαιούχος της ενισχύσεως θα αποκτούσε οικονομικό πλεονέκτημα εξομοιούμενο προς άτοκο δάνειο.

71. Πρέπει για τους λόγους αυτούς να συναχθεί ότι πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ο λόγος ανακωρύσεως που προέβαλε το προσφεύγον;

7 — Βλ. αποφάσεις της 4ης Απριλίου 1995, C-348/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συνολογή 1995, σ. I-673), και της 8ης Ιανυαρίου 1995, T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής (Συνολογή 1995, σ. II-1675).

72. Δεν είμαι της γνώμης αυτής.

αρχών που ανέλυσσα στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου λόγου ακυρώσεως.

73. Συγκεκριμένα, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι, αντίθετα προς τις περιπτώσεις των προπαρατεθεισών αποφάσεων, στην υπό κρίση περίπτωση η επιστροφή των ποσών πρέπει να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο μιας πτωχεύσεως και συνεπώς σε ανταγωνισμό με τις αξιώσεις του συνόλου των δανειστών, ιδιωτικών ή δημοσίων, της πτωχεύσασας επιχειρήσεως.

77. Επομένως, η εν λόγω διάταξη πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί την έκφραση μιας επιλογής που έκανε ο εθνικός νομοθέτης στον οποίο εναπόκειται η οργάνωση του θεσμού της πτωχεύσεως και, στο πλαίσιο αυτό, ο καθορισμός μιας ισορροπίας μεταξύ των διαφόρων εμπλεκομένων συμφερόντων.

74. Ο κανόνας όμως που επιβάλλει στις δημόσιες αρχές να παραιτούνται από τους προαναφερθέντες τόκους είναι γενικής εφαρμογής, υπό την έννοια ότι ισχύει για το σύνολο των δανειστών, ιδιωτικών ή δημοσίων, σε όλες τις διαδικασίες δικαστικής εξυγιάνσεως.

78. Εντεύθεν προκύπτει ότι ένας τέτοιος κανόνας πρέπει να θεωρείται ότι εμπίπτει στη θεσμική αυτονομία που το κοινοτικό δίκαιο αναγνωρίζει στα κράτη μέλη.

75. Συνεπώς, ουδόλως συνιστά ευνοϊκή μεταχείριση μιας επιχειρήσεως ή μιας κατηγορίας επιχειρήσεων. Επιπλέον, δεν αφήνει κανένα περιθώριο εκτιμήσεως στους δανειστές. Οι δανειστές αυτοί στερούνται αυτομάτως των επίμαχων ποσών. Τούτο συμβαίνει, υπενθυμίζω, τόσο για τους ιδιώτες δανειστές όσο και για τους δημοσίους δανειστές. Επομένως, η παραίτηση υπέρ του οφειλέτη δεν επιβάλλεται αποκλειστικά εις βάρος του δημοσίου χρήματος.

79. Επιπλέον, η επίμαχη εθνική διάταξη δεν καθιστά αδύνατη στην πράξη την εκπλήρωση της υποχρεώσεως επιστροφής, καθ' όσον δεν επηρεάζει παρά ένα τμήμα των παραχθέντων τόκων, τούτο δε αποκλειστικά σε περίπτωση κηρύξεως σε πτώχευση της επιχειρήσεως που έλαβε την ενίσχυση.

76. Συνεπώς, είναι εύλωπη η αντίθεση μεταξύ της λειτουργίας της επίμαχης διατάξεως και της συμπεριφοράς των δημοσίων

80. Ομοίως δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο εν λόγω κανόνας συνεπάγεται ένα στοιχείο δυσμενούς διακρίσεως αντίθετο προς το κοινοτικό δίκαιο, καθ' όσον λειτουργεί κατά τον ίδιο τρόπο σε όλες τις πτωχευτικές διαδικασίες και ανεξάρτητα με το ποιος είναι ο δανειστής.

81. Θα προσθέσω ότι, αν ακολουθούνταν η θέση της Επιτροπής, θα επιβαλλόταν σ' ένα κράτος μέλος να εισαγάγει μια πρόσθετη εξαίρεση, υπέρ των δημοσίων αρχών και εις βάρος των ιδιωτών δανειστών, από την αρχή της ισότητας των δανειστών. Συγκεκριμένα, η ερμηνεία του άρθρου 92 που προτείνει η Επιτροπή θα ισοδυναμούσε, στην πράξη, με την παροχή ενός είδους προνομίου σε ορισμένες απαιτήσεις των δημοσίων αρχών.

82. Αυτή όμως η αρχή της ισότητας, έστω και αν έχει πολλές εξαιρέσεις, είναι ουσιαστικής σημασίας, καθ' όσον το αντικείμενο μιας πτωχευτικής διαδικασίας είναι να δημιουργεί ένα οργανωμένο πλαίσιο για την εξόφληση των απαιτήσεων, πλαίσιο το οποίο ο νόμος υποκαθιστά στον ανταγωνισμό μεταξύ δανειστών, για το κοινό συμφέρον τους.

83. Επιπλέον, αν τροποποιούνταν το εύρος των δικαιωμάτων των δανειστών σε μια διαδικασία δικαστικής εξυγίανσης, θα επηρεαζόταν το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη, ενώ το άρθρο 222 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 295 ΕΚ) ορίζει ρητώς ότι ο τομέας αυτός ανήκει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

84. Θεωρώ συνεπώς ότι η ερμηνεία που προτείνει η Επιτροπή θα παρείχε εν προκειμένω στο άρθρο 92 της Συνθήκης αποτελέσματα τόσο σημαντικά που δεν νομίζω ότι αντιστοιχούν στην πρόθεση των συντακτών της Συνθήκης.

85. Με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, η Επιτροπή προσέθεσε ωστόσο ότι η υποχρέωση να απαιτηθεί η καταβολή τόκων κωδικοποιήθηκε με το άρθρο 14, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ⁸. Για την υποχρέωση αυτή δεν προβλέπεται καμία εξαίρεση και πρέπει συνεπώς να εφαρμόζεται ακόμη και στην περίπτωση στην οποία η δικαιούχος επιχείρηση τελεί υπό διαδικασία πτωχεύσεως.

86. Πρέπει ωστόσο να παρατηρηθεί ότι το άρθρο 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999, το οποίο εξάλλου δεν ήταν σε ισχύ κατά το χρόνο της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, υπενθυμίζει ότι «η Επιτροπή δεν απαιτεί ανάκτηση της ενίσχυσης εάν αυτό αντίκειται σε κάποια γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου».

87. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται επίσης στην καταβολή των τόκων, καθ' όσον η υποχρέωση αυτή αποτελεί στοιχείο της επιστροφής της ενισχύσεως.

88. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει όμως ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η καταβολή των τόκων που παρήχθησαν επί των οφειλών της Indosa και της Cunosa μετά την κήρυξή τους σε πτώχευση προσκρούει σε αρχές απορρέουσες από τη Συνθήκη.

⁸ — ΕΕ L 83, σ. 1.

89. Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτός ο λόγος αυτός, στον βαθμό που αφορά την καταβολή των τόκων που παρήχθησαν μετά την κήρυξη σε πτώχευση επί των εκ μέρους των επιχειρήσεων Indosa και Cunosa παρανόμως εισπραχθεισών ενισχύσεων πριν από την κήρυξη αυτή.

Πρόταση

90. Για τους προεκτεθέντες λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο να ακυρώσει την απόφαση 1999/509/EK της Επιτροπής, της 14ης Οκτωβρίου 1998, στον βαθμό που επιβάλλει στο Βασίλειο της Ισπανίας την είσπραξη των τόκων που παρήχθησαν μετά την κήρυξη σε πτώχευση των επιχειρήσεων Indosa και Cunosa επί των παρανόμως εισπραχθεισών εκ μέρους των επιχειρήσεων αυτών ενισχύσεων, να απορρίψει την προσφυγή κατά τα λοιπά και να αποφασίσει ότι το προσφεύγον θα φέρει, πλέον των δικών του εξόδων, τα δύο τρίτα των εξόδων της Επιτροπής.